

27. 8. 2001

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Světová obchodní organizace a GATT 94 ve vztahu ke kompenzačním obchodům

Světová obchodní organizace (angl. World Trade Organization, zkr. WTO), se sídlem v Ženevě, vznikla v roce 1995 na základě rozhovorů v rámci Uruguayského kola jednání dle GATTu. GATT je zkratka pro Všeobecnou úmluvu o clech a obchodu (angl. General Agreement on Tariffs and Trade, dále jen GATT), která vstoupila v platnost roku 1948. Její poslední verze po Uruguayském kole jednání je označována jako GATT 94. WTO má v současné době asi 132 členů včetně České republiky a dalších 36 států má statut pozorovatele.

Světová obchodní organizace (angl. World Trade Organization, zkr. WTO), se sídlem v Ženevě, vznikla v roce 1995 na základě rozhovorů v rámci Uruguayského kola jednání dle GATTu. GATT je zkratka pro Všeobecnou úmluvu o clech a obchodu (angl. General Agreement on Tariffs and Trade, dále jen GATT), která vstoupila v platnost roku 1948. Její poslední verze po Uruguayském kole jednání je označována jako GATT 94. WTO má v současné době asi 132 členů včetně České republiky a dalších 36 států má statut pozorovatele.

Poválečná euforie, která provázela uzavření GATTu, měla za cíl zvýšení objemu a zjednodušení mezinárodního obchodu. Toho mělo být dosaženo zrušením všech omezení mezinárodního obchodu ze strany států, jako jsou např. dovozní a vývozní kvóty, licence apod. s výjimkou cel a u nich se státy dohodly na jejich nejvyšší přípustné míře. Je nutné upozornit, že omezení vyplývající z balíku smluv WTO zavazují pouze státy, ale nijak neomezují možnosti soukromých subjektů realizovat privátní kompenzační obchody.

V GATTu 94 nejsou kompenzační obchody nikde výslovně zmíněny. Zavádění vládních kompenzačních obchodů a nucených kompenzací na prvním místě, je, nicméně, v rozporu se základními principy GATTu tj. doložkou nejvyšších výhod, principem národního zacházení a udržení volného světového trhu a volné soutěže. Literatura se liší ve výčtu ustanovení GATTu 94, se kterými je praktikování vládních kompenzačních obchodů v rozporu. Níže jsou uvedena ta ustanovení, s nimiž je praktikování vládních kompenzačních obchodů v rozporu dle mého názoru.

Článek I. zavádí tzv. doložku nejvyšších výhod (angl. most-favoured-nation principle), přičemž jednotlivým státům ukládá, aby všechny výhody, přednosti, výsady nebo osvobození poskytnuté kteroukoli smluvní stranou jakémukoliv výrobku pocházejícímu z kterékoli jiné země nebo tam určenému ihned a bezpodmínečně přiznali obdobným výrobkům pocházejícím z území ostatních smluvních států nebo tam určených. Jakékoli selektivní uvalování nucených kompenzací tudíž odporuje tomuto ustanovení.

Článek III. upravuje tzv. princip národního zacházení (angl. national treatment principle). V odst. 4 je dovezeným výrobkům zaručeno stejné zacházení jako výrobkům z domácí produkce. V odst. 5 se smluvní strany zavazují, že nebudou zavádět žádný vnitrostátní předpis, který by přímo či nepřímo vyžadoval, aby při míchání, zpracovávání či používání výrobků bylo obligatorně použito výrobků z domácí produkce. Obdobně v odst. 7 se smluvní strany zavázaly neukládat vnitrostátní opatření týkající se míchání, zpracování nebo používání výrobků v určitých množstvích nebo poměrech ve vztahu k dovozům ze zahraničí. V odst. 8 je ale zakotvena výjimka z předchozích ustanovení pro vládní nákupy, offsety jakožto nákupy vojenské techniky jsou tedy povoleny.

Článek XI. odst. 1 zakazuje omezovat dovoz a vývoz jinými prostředky než daněmi a clem, z čehož vyplývá, že požadavek nucených kompenzací, kterými je dovoz podmiňován vývozem domácí produkce je v rozporu s tímto ustanovením.

Článek XVII. pojednává o podnicích státem vlastněných, provozovaných nebo nějakým způsobem privilegovaných (dále jen státní podniky). Odst. 1 písm. a) a b) ukládá smluvním stranám, aby zajistili, že státní podniky dodržují princip ekonomické racionality a to jak ve vztazích k okolí tak i k sobě samým (to platí hlavně pro bilateral trade agreements, které byly v minulosti často politicky motivovány a ekonomicky nerentabilní).

Dohoda o státních dodávkách (angl. Agreement on Government Procurement) je součástí balíku smluv WTO ale podléhá samostatnému procesu přijetí. Byla přijata v roce 1994 v rámci Uruguayského kola jednání WTO. Je účinná počínaje 1. lednem 1996 ale má sestupnou tendenci v počtu smluvních stran, což také potvrzuje přílišnou revolučnost tohoto ustanovení.

Článek XVI. ve svém odst. 1 výslovně zakazuje požadování nucených kompenzací, které zde nazývá offsety. Poznámka k tomuto článku definuje offsety jako "opatření za účelem povzbuzení domácího rozvoje nebo zlepšení platební bilance vyžadováním investic, technologií, countertrade nebo podobných požadavků". V odst. 2 je pak zakotvena výjimka pro rozvojové státy.

Dohoda o obchodu mléčnými výrobky (angl. International Dairy Arrangement) je součástí balíku smluv WTO ale taktéž jako předchozí dohoda podléhá samostatnému procesu přijetí. Byla přijata v roce 1994.

V článku 4 Dohody je zakotvena nahlašovací povinnost jednotlivých států v případě, že ceny předmětných mléčných výrobků na mezinárodním trhu dosáhnou minimální hranice stanovené Dohodou. Ohlašovací povinnosti podléhají bartery, „třístranné transakce a párování s jinými produkty“, jakož i další druhy transakcí ovlivňující kupní cenu výrobků.

Součástí balíku smluv WTO je také Dohoda o ochranných opatřeních (angl. Agreement on Safeguards), která ve svém článku 11. Odst. 1 b) členským státům ukládá zákaz zavádět či udržovat jakákoliv omezení dovozu a vývozu ani žádná podobná opatření, ať již jednostranná nebo na základě mezinárodních dohod. Nucené kompenzace této definici, dle mého názoru, odpovídají.

Článek. 11 odst. 3 této dohody státům ukládá, že nesmí podporovat zavádění opatření ekvivalentní těm, definovaným v odst. 1 ani u privátních firem.

Všeobecná dohoda o obchodu ve službách (angl. General Agreement on Trade in Services, zkr. GATS) je další součástí balíku smluv WTO. V jejím článku IX. odst. 1 státy uznaly, že některé obchodní praktiky (s výjimkou těch, uvedených v článku VIII. GATS, tj. monopolů a výhradních dodavatelů služeb) mohou omezovat volnou soutěž a tím obchod se službami. V odst. 2 je pak obsažena povinnost státu napomáhat řešení a odstranění situací porušujících odst. 1 v případě, že na ně jiný stát upozorní.

Dohoda o obchodních aspektech investicích opatřeních (angl. Agreement on Trade-Related Investment Measures) je také součástí balíku smluv WTO. V jejím článku 2 odst. 1 se státy zavazují neuplatnit žádný z TRIMů (angl. zkr. trade-related-measures), které by byly v rozporu s ustanovením článku III. a XI. GATTu. Odst. 2 odkazuje na Přílohu Dohody, která obsahuje příkladný výčet TRIMs, což jsou vesměs kompenzační požadavky ukládané při nucených kompenzacích. Dle ustanovení článku 1 se tento zákaz vztahuje jen na výrobky dle definice GATTu, tedy ne na služby apod.

Další články:

- [Byznys a paragrafy, díl 37.: Povinná forma jednání ve smlouvách](#)
- [EUDAMED: Jednotná databáze mění pravidla hry na trhu zdravotnických prostředků](#)
- [AML a diskriminace v realitní praxi: chyby, které mohou vyjít draho](#)
- [Nový zákon o veřejných dražbách, aukce a obálkové metody](#)
- [Revize zájezdové směrnice: co přináší, co hrozilo a co to znamená pro praxi](#)
- [Kupní smlouva o převodu nemovitosti bez uvedení výše kupní ceny](#)
- [Druhá „tlačítková novela“: povinné tlačítko pro odstoupení od smlouvy](#)
- [Souhlas s veřejným užíváním pozemku jako překážka nároku na bezdůvodné obohacení - nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2541/25](#)
- [Kupní smlouva bez přesného určení kupní ceny](#)
- [Nová pravidla ICC pro rozhodčí řízení: Přehled klíčových změn účinných od 1. června 2026](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 36.: Doložka o mlčenlivosti](#)